

CEZA YARGILAMASINDA MAĞDURUN BEYANI VE DELİL DEĞERİ

VICTIM'S TESTIMONY AND EVIDENCE VALUE IN CRIMINAL PROCEDURE LAW

DOI: 10.21492/inuhfd.328331

Ahmet BOZDAĞ*
Kader SARIUSTA**

Özet

Ceza muhakemesi hukukumuzda, serbest delil ve serbest değerlendirme sistemleri benimsenmiştir. Bu nedenle hukuka uygun olarak elde edilmiş her türlü delilin ispat unsuru olarak değerlendirilebilmesi ve hâkimin vicdani kanaatini etkilemesi mümkündür. Bu bağlamda ceza muhakemesinde maddi gerçeğin ispatı amacıyla en çok kullanılan araçlardan biri de mağdur beyanıdır. Ancak mağdurun, uyuşmazlığın tarafı olması, yemin etme yükümlülüğünün bulunmaması, sanığa karşı kin ve öfke duyması gibi nedenlerle tarafsız davranması ve doğruyu söylemesi ihtimali oldukça zayıftır. Özellikle de tek delilin mağdurun beyanı olduğu suçlara ilişkin ceza yargılamalarında, mahkeme hangi sebeplerle mağdurun beyanının güvenilir olduğunu ve sanığın beyanın üstün tuttuğunu somut ve inandırıcı gerekçelerle denetime olanak verecek açıklamalıdır. Ceza muhakemesi hukukunda mağdur beyanının sanık beyanından bir üstünlüğü bulunmamaktadır. Bu nedenlerle, mağdur beyanının tek başına mahkûmiyet kararına esas alınması şüpheden sanık yararlanır ilkesine açıkça aykırı olacaktır.

Bu çalışmada, ceza muhakemesi kapsamında mağdur beyanının delil niteliği ve ispata etkisi üzerinde durularak, maddi gerçeğe ulaşmaya çalışılırken hem mağdur haklarının tam olarak korunması hem de sanığın masumiyet hakkının korunmasında ölçü kurallar belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mağdur, mağdur beyanı, delil, ispat, hüküm

Abstract

In our criminal procedure law, free evidence and free evaluation systems have been adopted. For this reason, it is possible that any evidence obtained in accordance with the law can be regarded as proof and affect the judge's conscientious conviction. In this context, one of the most used tools for criminal proceedings is the victim testimony. However, chance that the victim may tell the truth and be neutral is too slight for he reasons such as his being part of the conflict, having the responsibility to swear, his hatred and grudge against the suspect. Especially in criminal proceedings for offenses where the

* Yrd. Doç. Dr. Gaziantep Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

** Arş. Grv. Gaziantep Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

only evidence is the testimony of the victim, the court must demonstrate by what means that the victim's statement is reliable and that the hypothesis is superior to the statement, allowing for concrete and convincing justification. In the criminal procedure law, victim testimony does not have any advantage over the defendant's testimony. For these reasons, the victim testimony alone is the basis for conviction that will be clearly contrary to the principle of defendant benefit from doubt.

In this study, it was tried to be determined some standard rules not only for protecting the rights of the victim implicitly but also for protecting the presumption of innocence of the suspect while the effect of the suspect's statement on evidence and probative force was put emphasis on and material fact was tried to be reached.

Keywords: Victim, Victim testimony, Evidence, Proof, Verdict

GİRİŞ

Ceza muhakemesi; geçmişte yaşandığı iddia edilen bir vakianın gerçekten meydana gelip gelmediğini¹, olayın sanık tarafından meydana getirilip getirilmediğini² ve ceza hukukundaki sonuçlarını tespit etmek amacıyla yapılan bir yargılama faaliyetidir.³ Ceza muhakemesinin amacı, şüpheli ve sanığın haklarını ihlal etmemek koşuluyla maddi gerçeğe ulaşmaktır.⁴ Zamansal olarak geçmişte kalan ve hukuki değer taşıyan somut olay üzerinden maddi gerçeğe ulaşmak, ceza muhakemesinde aynı zamanda bir görev niteliğindedir.⁵ “Delil” ve “İspat” sütunları üzerinde inşa edilmiş olan maddi gerçeğin ise; hukuka uygun, temel hak ve hürriyetler çerçevesinde elde edilmiş olması gerekmektedir.⁶ Ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ulaşmak için kullanılan araçlar delil olarak nitelendirilir.

Diğer bir ifadeyle deliller; geçmişte olanın ne olduğu, nasıl olduğu konusunda bu günün imkânlarında var olan veya duyularımız vasıtasıyla

¹ Ceza muhakemesinde, ceza hükmü içeren kurallara aykırı davranılıp davranılmadığının ancak ortak bir çalışmayla ortaya çıkarılabileceği hakkında bak. CENTEL, Nur / Zafer, Hamide: Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Beta Basım, İstanbul 2015, s. 3.

² BİRTEK, Fatih: Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 9.

³ CENTEL, Nur / Zafer, Hamide: Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 196.

⁴ TOROSLU, Nevzat / FEYZİOĞLU, Metin: Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2016, s. 6; CENTEL / ZAFER: 2012, s. 6.

⁵ KINDHAUSER, Urs: “Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat Ölçüsü”, Çev. Serkan Meraklı, Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 15, Seçkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 523.

⁶ BİRTEK: 2016, s. 372.

sahip olduğumuz şeylerin genel adıdır.⁷ Muhakeme hukukumuzda hâkim, delilleri serbestçe değerlendirir ve vicdani kanaatine göre karar verir. Hâkimin maddi meseleye ilişkin yapmış olduğu zihni faaliyet neticesinde oluşan vicdani kanaatinin temel gerekçesi, onu bu kanaate götüren delillerdir.⁸ Bu çalışma kapsamında da ispat hukukuna ilişkin temel ilkelerle birlikte mağdur beyanının delil niteliği ve uygulamada mağdurun beyanının değerlendirmesine ilişkin karşılaşılan sorunlar ele alınmaya çalışılmıştır.

1. CEZA YARGILAMASINDA İSPAT, DELİLLER VE DELİLERİN TASNİFİ

A. İspat Kavramı ve Ceza Muhakemesinde İspat Yükü

İspat, ceza muhakemesinde ortaya atılan veya ona karşı ileri sürülen iddiaya ilişkin bir ikna faaliyetidir. Bunun yanı sıra inandırıcılık, bir durumun salt ortaya konulması ile dahi sağlanabilmektedir.⁹ Ortaya atılan vakıanın inandırıcılığı, akıl ve mantık temelli, sağlam delillerle desteklenerek hâkimde vicdani bir kanaat oluşturulmaya çalışılır. Ceza muhakemesinde deliller hiçbir zaman mutlak belirliliği sağlamayabilir, delillerin taraflara gösterdiği ihtimaldir ve ancak ihtimalin belirli bir dereceye varması ile vicdanî kanaat oluşur.¹⁰

Ceza yargılamasında kural olarak, herkes tarafından bilinen hususlar dışında, maddi vakıaya dair ve hükümde gösterilecek her şeyin ispat araçları vasıtası ile ispatlanması gerekmektedir.¹¹ Hâkimi, maddi vakıanın gerçekleştiğine veya gerçekleşmediğine ilişkin maddi gerçeğe götüreceği olan ispat vasıtalarının, yargılama hukuku bakımından delil değeri taşıması gerekmektedir.

Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında: “*Gerçek; akla uygun ve realist, olayın bütünü veya bir parçasını temsil eden kanıtlardan veya kanıtların bütün olarak değerlendirilmesinden ortaya çıkarılmalıdır. Yoksa bir takım varsayımlara dayanılarak sonuca*

⁷ YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 183.

⁸ AYDIN, Devrim: Ceza Muhakemesinde Deliller, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 33.

⁹ ROXIN, Claus, “İspat Hukukunun Esasları”, Çev. Yener Ünver, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2005(8), s. 265.

¹⁰ KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2002, s. 537.

¹¹ ÜNVER, Yener / HAKERİ, Hakan: Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 55.

ulaşılması, ceza muhakemesinin amacına kesinlikle aykırıdır.” sonucuna varmıştır.¹² Bir muhakeme faaliyeti olduğu kabul edilen ispat; yargılama süreci sonunda hâkimin vicdani kanaatini her türlü şüpheden uzak ve gerekçeli olarak inşa etmesini sağlar.

Ceza Muhakemesinde ispat yüküne ilişkin olarak; hâkimin yargılama sonucunda oluşturduğu hükmün kollektifliği doğrultusunda, ispatın salt olarak iddia ya da savunma makamlarına yükletilemeyeceği kanaatinde olan müelliflerin¹³ yanı sıra, davayı açarak ithamda bulunan iddia makamının bu iddiasını ispat yükümlüğü altında olduğu kanaatinde olan yazarlar¹⁴ da bulunmaktadır. AİHM’in ise, ceza yargılamasında masumiyet karinesini korumak adına iddia makamını ispat yükü altında bıraktığını görmekteyiz.¹⁵ İspat yükünün mahkeme veya iddia görevini üstlenen savcılık makamlarının hangisine ait olduğuna ilişkin ileri sürülen

¹² Yargıtay CGK, T.19.04.1993, E. 1993/6-79, K.1993/108.(www.kazanci.com, 18.03.2017): “Mahkeme özellikle, delilleri değerlendirmek için “her türlü makul şüphenin ötesinde” delil kriterini benimsediğini hatırlatmaktadır. Bununla birlikte böylesi bir delil, yeterince ağır, kesin ve bir biriyle uyumlu bir takım ipuçlarından veya aksi ispat edilemeyen karinelere yola çıkılarak da elde edilebilmektedir.” AİHM Kararı, Özpolat ve Diğerleri / Türkiye, 27.10.2015, 23551/10.

¹³ İspat külfetinin hakimince ancak tarafların getirdiği delillere bağlı olarak hüküm kurulabileceği ve ceza muhakemesi hukukunda hakimince delil araştırma yetkisi bulunması sebebiyle ispat külfeti meselesi bulunmadığına ilişkin olarak bkz. YENİSEY / NUHOĞLU, 2014, s. 188.; CENTEL / ZAFER: 2015, s. 729.; ÖZTÜRK, Bahri vd.: Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2013, s. 290.

¹⁴ “Sanık, suçlu olmadığını ispatla mükellef değildir.”, ÖZBEK, Veli Ö., vd. : Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler, 8. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s.416.; YAYLA, Mehmet: “Ceza Yargılamasında İspat İçin Yenilmesi Gereken Şüphe; Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Sistemlerinin İncelenmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2013(3), s. 302.; Ceza Muhakemesinde isnad edilen suçun ispatını sağlayacak delilleri toplama görevinin nasıl olacağına karar verme yetkisinin C. Savcısına ait olduğuna ilişkin bkz. KOCA, Mahmut; “Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 2006(2), s. 210.; YENİSEY, Feridun; “Ceza Muhakemesi Hukukunda (Hukuka Uygun Bir Şekilde Elde Edilmiş) Delil”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 2007(4), s. 12.

¹⁵ AİHM Kararı, Capeau/Belçika, T. 13.01.2005, 42914/98; Barbera, Messeque ve Jabardo/İspanya, 06.12.1988, 10590/83, (<https://hudoc.echr.coe.int>, 9.11.2017); “Diğer yandan, Mahkeme, Sözleşme ile öngörülen yargılama usulünün, *affirmanti incumbit probatio* (ispat yükü, iddia eden üzerindedir) ilkesinin titizlikle uygulanmasına her zaman elverişli olmadığını tespit etmektedir.”, AİHM Kararı, Ersin Erkuş ve Diğerleri / Türkiye Davası, 31.05.2016, 40952/07, (www.kazanci.com, 9.11.2017); AİHM Kararı, Rivas/Fransa, 1.04.2004, 59584/00; BİRTEK: 2016, s. 425.

görüş farklılıklarının ötesinde, herkesin hemfikir olduğu nokta, gerek mağdurun gerekse sanığın ispat ile yükümlü tutulamayacağıdır.

Muhakeme sürecinin önemli sükelerinden olan bu kişilerin maddi gerçeğin ortaya çıkartılmasını sağlayacak delillerin ikamesinde iddia veya savunma makamlarına yardımcı olmaları her ne kadar kendi yararlarına olsa da bunun şüpheli, sanık veya mağdur lehine bir ispat yükümlülüğü getirdiğini söyleyemeyiz. Özellikle bir suç işlediği iddiası ile yargılanan kişinin gerek “masumiyet karinesi” gerekse bu karinenin özünde yer bulan “şüpheden sanığın yararlanması” ilkeleri gereği bu iddianın aksini ispatla yükümlü tutulması düşünülemez.

B. Maddi Gerçeğin Ortaya Çıkartılması Vasıtası Olarak Deliller

Delil kavramının Türk Dil Kurumu Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğündeki karşılığı: “*Adli ve idari soruşturmalarda elde edilen, ilgili makamlar tarafından olayın aydınlatılmasına katkısı olabileceği değerlendirilen ve ispat vasıtası olarak kullanılabilen her türlü öge*”¹⁶ şeklindedir. Ceza hukukumuzla ilgili mevzuatta delile ilişkin normatif bir tanımlamaya yer veren tek metin ise; 1983 tarihli Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmeliktir.¹⁷ İlgili Yönetmeliğin 3. maddesinde delil: “*meydana gelen bir suçun aydınlatılması ve suç sanıklarının tespitine yarayan her türlü ispat vasıtası*” olarak tanımlanmıştır.¹⁸

Deliller, ceza muhakemesinde hâkimin geçmişte olanın ne olduğu ve nasıl olduğu konusundaki bilme zorunluluğundan kaynaklanan ihtiyacı karşılamak ve hâkimin maddi vakıanın sabit olup olmadığı konusunda bir çözüme götürmek üzere kullanılan araçlardır.¹⁹ Bir ispat aracı olma vasfı taşıyan delillerin, yargılama mercilerini belli bir kanaate ulaştıracak ve maddi gerçeğe ulaşma amacına hizmet etme niteliği taşıyabilecek her

¹⁶TDK, Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&view=bilimsanat&kategoriget=terim&kelimeget=delil&hngget=md (18.03.2017)

¹⁷ BAYRAKTAR, Bülent: “Muhakemelerde Delillerin Önemi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011(25), s. 11.

¹⁸ Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete, 17 Şubat 1983, S.17962

¹⁹ TOROSLU / FEYZİOĞLU: 2016, s. 172.

türlü eşya veya insandan elde edilen şey olması mümkündür.²⁰ Deliller; bir tarafta toplumsal hakların diğer tarafta ise bireyin haklarının savunulma ihtiyacı içinde bulunulan ceza usul hukukunda, bu iki hak grubunun kesişim alanında yer alan ve sonuç itibarıyla en az güvenilen konudur.²¹

Ceza muhakemesinde ispat vasıtası olarak kullanılabilmesi mümkün olan delillerin türlerine, önem derecesine veya ileri sürülme zamanına ilişkin bir kısıtlama yapılmış olmamakla birlikte, delillerin taşınması veya taşınmaması gereken kimi niteliksel sınırlandırmalara kanun koyucu zorunlu olarak yer vermiştir. Şüphesiz ki, bu sınırlandırmalardan en önemlisi hukuka aykırı yollarla ele geçirilen delillerin ispata konu edilemeyeceğine ilişkin düzenlemelerdir.²² Ceza muhakemesi hukukunun maddi gerçeğin hukuka uygun, temel hak ve özgürlüklere saygılı bir biçimde ortaya çıkarılması temel amacının sağlanmasında²³ yol gösterici olan delillerin de hukuka uygun yollardan elde edilmiş olması gerekmektedir.

Delillerin kendilerinden beklenen belirliliği²⁴ sağlayabilmeleri ve yargılama makamlarınca değerlendirilebilir olmaları için taşınması gereken temel özellikler ise; olayı temsil edici, elde edilebilir, akıl ve mantığa dayalı, sağlam, güvenilir, gerçekçi ve müşterek²⁵ olmalarıdır.²⁶

Bilimsel kesinliği sağlayan herhangi bir maddi vakiyaya ya da mağdur beyanı gibi bir insana dayansa da delillerin bir insanın tecrübe ve mantık kuralları süzgecinden geçirilerek değerlendirilmesi gerekmektedir.²⁷ Bu şekilde delillerin bir zihinsel değerlendirme süzgecinden geçirilmesinde ispat hukukuna ilişkin ilkeler de

²⁰ ÖZBEK, 2017, s. 416.

²¹ PRADEL, Jean: Çağdaş Sistemlerde Karşılaştırmalı Ceza Usulü, Çev. Sulhi Dönmezer, Beta Basım, İstanbul, 2000, s. 147.

²² Anayasa md.38, Ceza Muhakemesi Kanunu md.217/2, md.148

²³ CENTEL / ZAFER: 2012, s. 6.

²⁴ YENİSEY / NUHOĞLU, 2014, s. 184.

²⁵ “Hukuk yargılamasındaki ispat külfetinin ceza muhakemesinde “araştırma mecburiyeti” olarak bu şekilde anlaşılması, ispat edilen delillerin, duruşmada objektif olarak ortaya konularak, muhakemenin tüm taraf, makam ve kişilerince tartışılmış olması gerekir. Aksi halde ceza muhakemesinin taşıdığı objektif anlam, kamu aleyhine sonuç doğurur.”, YENİSEY: 2007, s. 11.

²⁶ TOROSLU / FEYZİOĞLU: 2016, s. 173; CENTEL / ZAFER: 2015, s. 221; ÜNVER / HAKERİ: 2014, s. 56.

²⁷ BİRTEK: 2016, s. 466.

işletilmektedir. Eldeki delil şüpheli veya sanığın suç işlediğine ilişkin ikrarı da olsa, diğer delillerle birlikte yargı mercilerinin zihinsel değerlendirmesi neticesinde yargılama mercilerinde yaratmış olduğu vicdani kanaat kişinin ikrar edilen suçu işlediğine ilişkin olmayabilir.²⁸ Dolayısıyla hâkimleri maddi vakıaya ilişkin gerçeğe ulaştıracak, işlenmiş olan suçun ispatını ve yargılamanın ivedi ve adil bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacak olan en önemli unsurlar delillerdir.²⁹

C. Ceza Muhakemesi Hukukunda “Delillerin Serbestliği” İlkesi ve Delil Türleri

1) “Delillerin Serbestliği” İlkesi

En basit anlatımıyla her şeyin her şeyle ispat edilebilmesi anlamına gelen “delillerin serbestliği ilkesi”³⁰, ceza muhakemesinde ispat hukukuna ilişkin en temel prensiptir.³¹ İspat konusu vakianın geçmişe ait hangi zaman gerçekleşeceği önceden bilinemeyecek bir zaman diliminde ortaya çıkmış olması, muhakeme hukukuna konu oluşturan bu vakianın sübut bulup bulmadığının ve belirsizliğin yok edilmesini sağlayacak her türlü delilin kullanılabilir olmasının gerekçesini oluşturmaktadır. Bireylerin özel hukukta olduğu gibi hukuki ilişkilerini belli delillerle ispat etmeleri beklentisinin ceza muhakemesinde karşılık bulması çok mümkün olmayabilir. Zira kişiler bir suç işlenebileceği ihtimalini öngörme ve karşılaştıkları vakıayı ispat etme mükellefiyeti altında bırakılamaz.³²

²⁸ BAYRAKTAR: 2011, s. 16.

²⁹ KARABULUT, vd.: “Ceza Muhakemesinde Delil Kavramı ve Kovuşturma Sürecinde Hâkimlerin Delil Algısı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2015(120), s. 402.

³⁰ “Ceza muhakemesinde hangi hususun hangi delillerle ispat olunacağı konusunda bir sınırlama bulunmayıp, yargılamayı yapan hâkim hukuka uygun şekilde elde edilmiş akla, bilime ve mantığa uygun olan her türlü delili kullanmak suretiyle sanığın aleyhine olduğu kadar, lehine olan delilleri de araştırıp değerlendirerek şüpheden arınmış bir sonuca ulaşmalıdır.” Yargıtay CGK, E. 2013/1-40, K. 2014/318, T. 10.6.2014. www.kazanci.com (18.03.2017).

³¹ TOROSLU / FEYZİOĞLU: 2016, s. 172.; ÖZBEK, 2017, s.459.

³² CENTEL / ZAFER: 2012, s. 197; CMK'nın “Duruşmanın nasıl yapıldığı, kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak yapılıp yapılmadığı, ancak tutanakla ispat olunabilir. Tutanağa karşı yalnız sahtecilik iddiası yöneltilebilir.” Şeklindeki 222. Maddesindeki hüküm ile ceza muhakemesindeki delil serbestisine sınırlı olarak istisna getirilmiştir. Ayrıca Ceza muhakemesi hukukunda özel hukuk ile bağlantılı olan “açığa imzanın kötüye kullanılması” (TCK m. 209) ve “yalan yere yemin” (TCK m. 275) suçlarının ancak yazılı delille ispat edilebileceği, bu suçlar bakımından delil serbestisinin uygulanamayacağı kabul edilmektedir. Bu konuda detaylı bilgi ve karşı görüş için bkz:

Delillerin serbestliği prensibine ait bir netice olarak mutlak anlamda her şeyin delil olarak kullanılabilen olmadığına daha önce ceza muhakemesinin amacına ilişkin yapmış olduğumuz açıklamalarımızda değinmiştik. Bu hususla ilgili olarak aranması gereken ilk koşul; ispat aracı olarak gördüğümüz şeylerin delillerin taşınması gereken özelliklere sahip olması zorunluluğu³³, ikincisi ise; bu unsurları barındıran ve delil vasfı taşıyan bu şeylere hukuka uygun yollardan ulaşılmış olmasıdır.³⁴

Ceza muhakemesinde kural olarak “delil serbestisi ilkesi” kabul edildiğinden, maddi gerçeğe ulaşmak için, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delilin, ispat vasıtası olarak kullanılabilen kabul edilmektedir³⁵ (CMK m. 217/2). Ancak ceza muhakemesinde hâkim, sadece duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış hukuka uygun delilleri hükme esas alabilir (CMK m.217/1)³⁶. Delillerin elde edilmesinde ve değerlendirilmesinde serbestlik ilkesinin benimsenmiş olması, hâkimin hüküm kurarken keyfi olarak hareket edebilmesine olanak sağlamaz. Hâkim, hükmünü delilleri serbestçe değerlendirerek vicdani kanaatine göre verir. Ancak kendisini bu kanaate götüren ispat unsurlarını olayla ilişkilendirerek ve gerekçesini³⁷ şüphe bırakmayacak şekilde açıklayarak kararında göstermek zorundadır.³⁸

2) Ceza Yargılamasında Delillerin Değerlendirilmesi ve Delil Türleri

Ceza Muhakemesi Kanunu “delileri takdir yetkisi” başlığını taşıyan 217. maddesinde, delillerin serbestliği ilkesinin yanı sıra, hâkimin mevcut

Birtek, s. 266-275; CENTEL/ZAFER, s. 721; YİBK, T. 24.03.1989, E. 1988/1, K. 1989/2 (www.kazanci.com).

³³ ÜNVER / HAKERİ: 2014, s. 600., Delil serbestisi ilkesinin bir bulgu veya beyanın delil olarak kabul edilmesi için belli vasıflara sahip olması gerektiği yönündeki prensibi ortadan kaldırmayacağına ilişkin bkz., BİRTEK: 2016, s. 43.

³⁴ YILDIZ, Ali Kemal: Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2002, s. 166.

³⁵ ÖZTÜRK, 2013, s. 295-296.

³⁶ ÜNVER / HAKERİ: 2014, s. 50.

³⁷ Mahkemenin gerekçe gösterme zorunluluğu var ise de, ispat açısından serbestçe değerlendirme ilkesinin geçerli olduğuna ilişkin olarak bkz. ÜNVER / HAKERİ: 2014, s. 55.

³⁸ “Anayasa'nın 141. maddesi gereğince bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olması gereklidir. Gerekçenin önemi Anayasal olarak hükme bağlanmakla gösterilmiş olup gerekçe ve hüküm birbirine sıkı sıkıya bağlıdır.”, Yargıtay 8. HD, E. 2012/5106, K. 2012/6952, T.10.7.2012. www.kazanci.com (18.03.2017).

delilleri vicdani kanaatine göre serbestçe değerlendirebileceğini³⁹ de hüküm altına almıştır. Bu düzenlemeden hareketle serbestliğin yalnızca delillere mahsus olmadığını, aynı zamanda delillerin değerlendirilmesinde de serbestlik ilkesinin geçerli olduğunu söyleyebiliriz.⁴⁰ Ancak delilleri değerlendirme serbestisine sahip olması yargılama mercilerine istedikleri delilleri toplama, istemediklerini toplamama veya değerlendirmeme lüksü tanımaz. Her ispat vasıtası daha sonra ortaya çıkan başka bir ispat vasıtası ile etkisiz veya değersiz hale getirilebileceğinden, bu serbestlik ancak olayla ilgili tüm deliller toplandıktan sonra, bütün ispat vasıtalarının birbiriyle olan ilişkileri dikkate alınarak⁴¹ değerlendirme ve vicdani kanaatin oluşumuna ilişkin bir serbestliktir.⁴² Hâkimin önüne gelen bir olaya ilişkin tek delili olayı gören kişinin tanıklığı ise tanık dinlenmeksizin hüküm kurulmuş olması hukuka aykırılık oluşturacaktır.⁴³

Bununla birlikte delillerin takdiri konusunda hâkime, bütün delilleri bir yapbozun parçaları gibi birleştirerek ortaya çıkan şekli vicdani

³⁹Hâkimin delilleri değerlendirme serbestisinin sınırlarına ilişkin üç halin mevcudiyetinden bahsedilebilir; hâkimi mahkûmiyet hükmü vermeye mecbur kılan tutanakların mevcudiyeti, bilirkişinin teknik hükmü ve birbirinin tamamlayan deliller teorisi gereği hâkimin en az iki delil bir araya geldiğinde karar verebilmesi. Birbirini tamamlayan deliller teorisi; İtalya’da mahkûmiyete ilişkin hükmün ancak fiilin ağır, kesin ve birbirinin anlamını tamamlayan, birbiriyle ahenkli birden fazla emareye dayalı olarak ispatlanmış olmasıyla kurulabileceği şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Almanya’da aynı ilke; tek başına “oui dire” in (dolaylı tanığın) mahkûmiyete esas teşkil edemeyeceği ancak başka bir delille desteklenmesi gerektiği şeklinde içtihatlarla konu olmuştur. PRADEL: 2000, s. 182.

⁴⁰ÜNVER / HAKERİ: 2014, s. 54.

⁴¹KINDHAUSER: 2014, s. 534.

⁴²ÜNVER / HAKERİ: 2014, s. 640; “Kendi içinde ve birbiri ile çelişen beyanları arasındaki açık aykırılık duraksamaya yer vermeyecek şekilde giderilip, lehe-aleyhe tüm beyanlar değerlendirilip mağdurun ve tanığın mahkeme beyanlarına hangi nedenlerle üstünlük tanındığı karar yerinde denetlenebilir şekilde açıklanıp tartışılmadan, mağdur ile sanığın ailevi sorunları olduğundan bahisle, genel geçişli ifadeler kullanılıp, eksik soruşturmayla yetinilerek duruşmaya devamla yerinde ve yeterli olmayan gerekçeyle yazılı şekilde hüküm kurulması, Bozmayı gerektirmiş...”, Yargıtay 6. CD, E. 2013/31834, K. 2016/6322, T. 25.10.2016. www.kazanci.com , (18.03.2017)

⁴³Yargıtay 4. CD, E. 2006/10156, K. 2008/14600, T. 25.6.2008; Bu durum aynı zamanda soruşturmanın etkin şekilde yapılmamış ve suçun sübutuna etkisi mutlak sayılan delillerin toplanmamış olması gerekçesiyle bir iddianame iade sebebi de oluşturur. (CMK md.171)

kanaatine göre değerlendirme takdir yetkisi tanınmıştır⁴⁴. Ceza muhakemesinde hâkime tanınan vicdani kanaat; CMK'nın 217. maddesinin madde gerekçesinde ve doktrinde açıklandığı üzere: “akla dayalı izlenim”, “tecrübe kurallarına göre bir takdir” ve “belirli kural, ilke ve araçların eşliğinde yürüyen akli muhakeme sürecinin sonucunda ulaşılan, gerekçelendirilmesi ve denetlenmesi hukuken mümkün” kanaattir.

Hâkim, duruşmada tarafların ileri sürdüğü delillerin tamamını değerlendirerek, vicdani kanıya uygun bir sonuca ulaşmak zorundadır. İleri sürülen deliller ve karşıt delillere göre, vicdani kanı oluşturma süreci de farklılıklar gösterebilir. Sonuçta hâkim, belirli kural, ilke ve araçların eşliğinde yürüyen, akli muhakeme sürecinin sonucunda gerekçelendirilmesi ve denetlenmesi mümkün, bilime, akla ve gündelik hayattan edinilen karine niteliğindeki bilgilerle uyumlu bir sonuca varmalıdır.⁴⁵ Dahası hâkim objektif kriterlerle kanıtlanabilirlik taşımayan asılsız telkinlere ve iç sesine dayanarak delil değerlendirmesinde bulunamaz.⁴⁶

Ceza yargılama hukukunda delil olarak kabul edilen şeylere ilişkin konu, içerik veya kaynak bakımından çok çeşitli sınıflandırmalar yapılagelmiştir. Mesela, delillerin içerikleri bakımından bir sınıflandırmaya tabi tutulması halinde; tanıklığa veya şehadete dayanan deliller ve maddesel veya somut deliller olarak ikiye ayrılması mümkündür.⁴⁷ Buna benzer yapılmış olan bir diğer tasnife göre de deliller; olayı temsil eden/ tarihi deliller ve temsil edici olamayan (birçok müellife göre de delil türü olmaktan çok delilin içeriğinin doğruluğunun önceden kabulü sayılan) karinelere oluşmaktadır.⁴⁸ Delilleri tasnif konusunda kabul gören öğretilerdeki genel görüşe göre; öncelikle doğrudan ve dolaylı

⁴⁴ “Maddenin birinci fıkrasında yer almış ikinci temel ilke, hâkimin kararını, ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayalı vicdani kanaatine dayandırabileceğidir”, (CMK m. 217'nin madde gerekçesi).

⁴⁵ Yargıtay 4. CD. E. 2013/35836, K. 2016/1885, T.08.02.2016. www.kazanci.com (18.03.2017)

⁴⁶ WALTER, Tonio: “Ceza Muhakemesinde İspat Yükü”, Çev. Koray Doğan, Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 15, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s.544.

⁴⁷ FISHER, Barry A. J.: “Techniques of Crime Scene Investigation”, CRC Press, 2004, www.murdercube.com (07.03.2017)

⁴⁸ TOROSLU / FEYZİOĞLU: 2016, s. 178.

delil olarak ikili bir ayrıma⁴⁹, bu ayrımın altında da belge, beyan ve belirti delilleri şeklinde bir ayrıma tabi tutuyoruz.⁵⁰

Beyan delilleri; şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören, katılan veya bu kişiler dışındaki üçüncü kişilere ait⁵¹, uyuşmazlık konusu maddi olaya ilişkin mahkeme/ hâkim/ iddia makamı huzurunda yapılan sözlü açıklamalardır. Beyan delili maddi vakiya ilişkin olarak kaynağı insan olan, bu sebeple de hata veya yanılma ihtimali diğer delil türlerine oranla daha yüksek olan bir delil türüdür.⁵² Ceza muhakemesinde mağdur ve suçtan zarar görenin beyanı da beyan delili olarak kabul edilmektedir.⁵³ Şüpheli, sanık veya mağdur gibi kişilerin maddi vakiyadan doğrudan etkilenmiş olmaları dolayısıyla beyanda bulunurken daha ziyade kendilerinin lehine olan bazı hususları öne çıkartması gibi bir netice ortaya çıkabilmektedir.⁵⁴

2. MAĞDUR BEYANI VE CEZA YARGILAMASINDA İSPATA ETKİSİ

A. Mağdur Kavramı

“Mağdur” kelimesi, Arapça zulüm, merhametsizlik, haksızlık anlamına gelen “gadr” kelimesinden türetilmiş bir kavram olup⁵⁵, hukuk literatüründe de suçtan veya haksız bir fiilden zarar görmüş kimse olarak tanımlanmıştır.⁵⁶ Mağdur; bir suç işlenmesi veya sosyal kurallardan birinin

⁴⁹ CENTEL / ZAFER: 2015, s. 222.

⁵⁰ YENİSEY / NUHOĞLU: 2014, s. 192; BİRTEK: 2016, s. 71.

⁵¹ Beyan delillerinin; sanık beyanı, tanık beyanı ve sanık dışındaki kişilerin (katılanın, mağdurun, şikâyetçinin, malen sorumlunun) beyanı şeklinde incelendiğine de rastlanılmaktadır. Bkz. YENİSEY, NUHOĞLU, 2014, s. 192; Yargıtay 14. CD, E. 2014/2284, K. 2016/2015, T. 01.03.2016. www.kazanci.com (18.03.2017)

⁵² Kişiye bağlı deliller bakımından bilgilerin alınması ve naklinde etkili olan başlıca hata kaynakları; somut olayın algılanması, olayın kaydedilmesi, olayı nakledenin beyanda bulunma yetkinliği, ifadenin inandırıcılık değeri, olayın algılanmasında etkili olan faktörlerdir. JAHN, Matthias: “Ceza Yargılaması Hukukunda Delil Değerlendirmesi ve İnandırıcılık Muhakemesinin Temelleri”, Çev. G. Ayhan Aygörmüş Uğurlubay, Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 15, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 596.

⁵³ CENTEL / ZAFER: 2012, s. 201.

⁵⁴ BİRTEK: 2016, s. 77.

⁵⁵ TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 20.04.2017, s. 2.

⁵⁶ YILMAZ, Ejder: Hukuk Sözlüğü, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2002, s. 758.

çığnemiş olması dolayısıyla zarara uğrayan veya bu gibi eylemlerden etkilenen kişi olarak da tanımlanmıştır.⁵⁷

Ceza hukukuna ilişkin mevzuatta mağdur kavramı, ilk defa 5 Mart 2013 tarihli ve 28578 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinde: “*mağdur, kendisine veya birinci dereceden aile üyelerinden birine karşı işlenen suçun fiziksel, duygusal veya maddi sonuçları sebebiyle desteğe ihtiyaç duyan kişi*” olarak tanımlanmıştır (m.4/1-p).⁵⁸ Ayrıca henüz taslak aşamasında bulunan Suç Mağdurlarının Korunması Hakkında Kanun taslağında da mağdur kavramına ilişkin tanımlama; “*mağdur; kendisine karşı işlenen suç nedeni ile zarar gören veya bu suretle ekonomik kayba uğrayan kişi*” şeklinde yapılmıştır.⁵⁹

Bugüne kadar yapılmış tanımlamaları da dikkate alarak ceza hukuku bakımından mağdur; işlenen suçun konusu kişilik hakları veya malvarlığı üzerindeki mülkiyet hakkı olması nedeniyle suçtan doğrudan doğruya zarar görmüş veya zarar görme tehlikesiyle karşı karşıya kalmış olan kişidir.⁶⁰ Dolayısıyla bir kişinin suçun mağduru olması için, suçun konusunun kendisine ait olması⁶¹, işlenen suçun kişilik haklarını veya mülkiyet hakkını ihlal etmiş olması ve ihlal sonucunda doğrudan doğruya zarar görmüş veya zarar görme tehlikesi geçirmiş olması gerekir.

Kişilik hakkı veya mülkiyet hakkı ihlal edilmediği halde, işlenen suçtan zarar görmüş kişiler ise, “suçtan zarar gören kişi” olarak ifade edilebilir.⁶² Ancak, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda ve diğer

⁵⁷ ŞAHİN, Cumhuriyet: Ceza Muhakemesi Hukuku –I-, 8. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2017, s. 119; YÜCEL, Mustafa T: Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, 4. Baskı, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2007, s. 38.

⁵⁸ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Suç Mağdurlarına Yardımla İlgili 14 Haziran 2006 Tarihli ve 8 Sayılı Tavsiye Kararı’nda mağdur, “*bir üye ülkenin ceza hukukunun ihlali ile sonuçlanan eylem ve ihmaller dolayısıyla fiziksel veya zihinsel yararlanma, duygusal acı veya ekonomik kayıp dâhil zarara uğramış gerçek kişi*” şeklinde tanımlanmıştır.

⁵⁹ ÖZDEMİR, Muhittin: “Suç Mağdurlarına Yardım İçin Yeni Bir Başlangıç”, Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu 30-31 Ekim 2014, Mağdur Hakları Daire Başkanlığı Yayın No: 1, 2015, s. 121.

⁶⁰ KUNTER, Nurullah vd: Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2010, s. 373.

⁶¹ ARTUK, Mehmet Emin vd: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 280-283.

⁶² AKDEMİR, Süleyman: Ceza Hukukunda Mağdurun Korunması, 1. Baskı, Akevler Akdeniz Bilimsel Araştırma Merkezi Yayınları, İzmir 1988, s. 12.

mevzuatta, birçok maddede suçtan zarar gören kişi ve mağdur aynı kişi gibi gösterilmiş ve birbirinin yerine kullanılmıştır. Suçtan zarar gören kişiyi daha geniş kapsamda düşünerek mağdurun zarara uğramış olmasından maddi veya manevi etkilenecek çıkarları zedelenecek kişi olarak tanımladığımızda⁶³, her mağdurun aynı zamanda suçtan zarar gören veya zarar görme tehlikesi altında olan kişi olarak CMK’ da suçtan zarar görene tanınan haklardan faydalanması gerektiğini söyleyebiliriz.

B. Mağdur Beyanı ve Mağdurun Yemin Yükümlülüğü

Ceza muhakemesi bakımından mağdur beyanı, hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında başvurulabilen ve beyan delili niteliği taşıyan bir ispat vasıtası olarak kabul edilmektedir. Suç teşkil eden fiilin bizzatı kendisi üzerinde gerçekleşmiş olması itibarıyla mağdur, olaya ilişkin en iyi aktarımda bulunabilecek kişi iken olayın tarafı olması ve insan doğası gereği olayı tarafsız şekilde nakletmesi mümkün görülmemektedir.⁶⁴ Bununla birlikte, hukuki konum itibarıyla mağdurun şüpheli veya sanık gibi muhakeme sürecinde uyuşmazlık konusu olayda rol oynayan bir süje olduğunu da göz ardı etmemek gerekir. Açıklamaları iftira veya hakaret gibi bir suç teşkil etmedikçe, iddia makamında yer alan mağdur ve katılan beyanları dolayısıyla cezalandırılmazlar.⁶⁵ Mağdurun ve şikâyetçinin haklarının düzenlendiği Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 4. kitap 1. kısmında, mağdurun tanık olarak beyanına başvurulmasında yemin hariç tanıklara ilişkin hükümlerin uygulanacağı hükme bağlanmıştır (CMK m. 50, 236).

Tanık Koruma Kanunu’nun “Tanımlar” başlığını taşıyan 2. maddesinde de tanık tanımlaması içerisine tanık olarak dinlenen suç mağdurlarının ve yakınlarının da dâhil edildiği görülmektedir.⁶⁶ Ancak bu düzenlemelerden hareketle tanık olarak dinlenmiş olması halinde mağdurun beyanına, tanık beyanı ile aynı değerin atfedilebileceği

⁶³ YENİSEY / NUHOĞLU: 2014, s. 99; TURANLI, Asiye M: Ceza Hukukunda Mağdur ve Mağdurun Korunması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012, s. 2.

⁶⁴ ÖZTÜRK, Bahri: Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 321.

⁶⁵ AYDIN: 2014, s. 77.

⁶⁶ “Tanık: Ceza muhakemesinde tanık olarak dinlenen kişiyi, tanık sıfatıyla dinlenen suç mağdurlarını ve bu Kanunda belirtilen yakınlarını...” Tanık Koruma Kanunu m.2

çıkarmasında bulunulması doğru değildir.⁶⁷ Henüz katılan sıfatını kazanmamış olan suçtan zarar gören ve mağdurun beyanın elde edilebilmesi ve delil olarak kullanılabilmesi için ceza yargılaması mevzuatımızda böyle bir düzenleme öngörülmüştür. Ancak gerek katılan sıfatıyla gerekse tanık sıfatıyla beyanı alınmış olsun mağdurun beyanı, tanık beyanından çok sanık beyanına benzerlik gösterir.⁶⁸ Bu bakış açısı yargılama makamları tarafından beyanına başvurulmuş mağdur, katılan, suçtan zarar gören gibi bu kişilerin beyanlarının delil olarak değerlendirilmesinde sanık beyanı gibi yaklaşılmasını gerektirmektedir. Yemin dahi etme yükümlülüğü olmaksızın beyanına başvurulmuş mağdurun beyanına, tanığın beyanı ile aynı değer atfedilmesi de kanımızca doğru değildir. Tanığın, beyanda bulunurken yalan söylemekten caydırma amacını taşıyan sistematik önlemlerle⁶⁹ elde edilen delile güvenilirlik ve inandırıcılık sağlanacağı muhakkaktır. Tanığın kural olarak dinlenmeden önce veya dinlendikten sonra yemin etme yükümlülüğü altında olması⁷⁰ ve yalan tanıklık yapması halinde yalan tanıklık suçundan⁷¹ cezalandırılması, tanığın beyanına yönelik inandırıcılığı ve güvenilirliği sağlamaya yönelik en önemli tedbirlerdir.

Yemin, tanığa beyanda bulunurken doğruyu söylemesi hususunda içsel bir baskı yaratmaktadır.⁷² Ceza Muhakemesi Kanunu m. 236'ya göre; tanık olarak dinlenmesi halinde, yemin hariç⁷³, tanıklığa ilişkin

⁶⁷ Mağdurun duruşmada yaptığı açıklamaların delil değeri taşımakla birlikte “tanık beyanı” olarak ele alınamayacağına “*sanıktan gayri tarafın beyanı*” şeklinde değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin olarak bkz. YENİSEY / NUHOĞLU: 2014, s. 202.

⁶⁸ TOROSLU / FEYZİOĞLU: 2016, s. 196.

⁶⁹ Tanıkların doğruyu söylememe ihtimalini ortadan kaldırmak adına öngörülmuş tedbirlere ilişkin bkz. TOROSLU / FEYZİOĞLU: 2016, s. 181.

⁷⁰ “Tanıklar, tanıklıktan önce ayrı ayrı yemin ederler. Gerektiğinde veya bir kimsenin tanık sıfatıyla dinlenilmesinin uygun olup olmadığında tereddüt varsa yemin, tanıklığından sonraya bırakılabilir. Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcıları da tanıklara yemin verirler”. (CMK m. 54).

⁷¹ “Mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.” (TCK m. 272).

⁷² GÜNGÖR, Devrim: “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2015 (2), s. 309.

⁷³ Muhakeme evresinde mağdura yönelik bir suçlamanın olmaması dolayısıyla mağdurun, şüpheli veya sanığı suçlayıcı beyanda bulunma zorunluluğu ve susma hakkı

hükümler mağdura da uygulanacaktır ve yalan beyanda bulunmaları halinde mağdurun yalan tanıklıktan değil de iftira veya benzer bir başka suçtan cezalandırma ihtimali gündeme gelecektir.⁷⁴ Bunun dışında tanıkların çağrılma, çağrıya uymaması halinde zorla getirilme ve dinlenme usulüne ilişkin düzenlemelerin mağdur bakımından aynen uygulanacağını söyleyebiliriz.

Mağdur, maddi gerçeğin ortaya çıkartılması bakımından zorunluluk bulunması halinde, tanıklığına başvurulacak ise ancak tek bir defa dinlenebilir ve bu dinleme sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulmak zorundadır. Bu kişilerin yanında mağdurun atanmış vekili veya zorunlu vekillik gerektiren bir durum mevcutsa zorunlu vekili de dinleme sırasında mağdurun yanında bulunabilir (CMK m.243-236). Yargılama konusu olayın mağdurunun veya suçtan zarar görenin dinlenilmesinde tanıklığa ilişkin hükümlerin (yemin hariç) uygulanacak olması uyumsuzluğun tarafı olan mağdur ve suçtan zarar görenin tanık olduğu anlamına gelmez⁷⁵. Bu hüküm mağdurun ve suçtan zarar görenin tanık olarak kabul edildiğini ifade etmek için değil, bu süjelerin çağrılma ve dinlenme usulünün aynı olduğunu vurgulamak için düzenlenmiştir. Ancak AİHM, tanık kavramını otonom bir kavram olarak ülkelerin iç hukuklarından bağımsız olarak değerlendirmekte ve soruşturma ve kovuşturma konusu olayların şüphelisi veya sanığı dışındaki tüm dinlenen kişileri tanık olarak kabul etmektedir⁷⁶.

C. Mağdur Beyanın İspat Bakımından Değerlendirilmesi

Ceza muhakemesi hukukumuzda, serbest delil ve serbest değerlendirme sistemlerinin benimsemiş olması dolayısıyla hukuka uygun olarak elde edilmiş her türlü delilin ispat unsuru olarak değerlendirilebilmesi ve hâkimin vicdani kanaatini etkilemesi potansiyeli

bulunmamaktadır. Bu durumun sonucu olarak davaya katılmış olsun olmasın mağdurun veya suçtan zarar görenin doğruyu söylemesini sağlamak için yemin yükümlülüğü altında bırakılmamıştır. AYDIN: 2014, s. 77.

⁷⁴ TOROSLU / FEYZİOĞLU: 2016, s. 197; Yeminin ceza yargılamasında tarafsız konumda olan süjeler bakımından başvurulacak bir doğrulama aracı olduğu, katılan veya henüz bu sıfatı kazanmamış olan mağdurun maddi vakiada taraf/süje olmaları itibarıyla tarafsız kabul edilemeyeceğine ilişkin olarak bkz. BİRTEK: 2016, s. 172.

⁷⁵ YETİMOĞLU, Melike Ezgi: Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Gizli Tanıklık, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Galatasaray Üniversitesi SBE), 2014, s. 19; Karşı görüş için bkz: ÖZTÜRK vd., s. 300.

⁷⁶ BİRTEK, s. 110.

mevcuttur. Bu anlamda özellikle beyan delilleri ispat hukukunda ayrı bir değere sahiptir. Çünkü çoğu zaman yargılama konusu olayın ispatını sağlayacak olan tek delil, olayı gören, yaşayan veya duyan kişilere ait beyanlardır.⁷⁷ Bu kişilere biz maddi vakıa ile olan ilişkilerine göre şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören veya tanık gibi isimler verebilmekteyiz. Beyan delillerinin ispat bakımından sahip olduğu değere ilişkin açıklamalara şerh olarak şunu düşebiliriz ki; kimi zaman sehven⁷⁸, kimi zaman kasti olarak yanılma, doğrudan sapma ihtimali bu delil türü bakımından her zaman mevcuttur. Bu sebeple çoğu zaman yalnızca sanığın suçu işlediğine ilişkin ikrarına veya mağdurun suç isnadında bulunduğu beyanına dayanılarak kurulan mahkûmiyet hükümleri yüksek mahkeme tarafından bu beyanları destekleyen başka delilin bulunmaması ve şüphenin aşılamamış olması gibi gerekçelerle bozulmaktadır.^{79 80}

Beyan delilleri arasında özellikle mağdur beyanının doğruluğu, tarafsızlığı veya gerçeği yansıtmama ihtimali daha ağırlıklıdır. Zira mağdurun şüpheli ve sanık gibi muhakeme sùjelerinden biri olması, dahası şüpheli ve sanık ile menfaat çatışması içerisinde olması⁸¹, maddi vakıanın doğrudan tesiri altında bulunması ve doğruluğu güvence altına alan yemin verdirilmeden beyanının alınması gibi nedenlerle tarafsız

⁷⁷ Common law ÷lkelerinde, delillerin serbestliğinin daha az olduğu ve bazı mutlak veya nispi delil yasaklarının mevcut olduğu gör÷lmektedir. Bunun beyan delillerine ilişkin önemli bir örneğini “oui dire” yani olaya şahsen tanık olmayan kişinin tanık olanlar tarafından edindiğı bilgilere ilişkin tanıklığını oluşturmaktadır. Bu delil türü, bilginin kaynağında bulunan kişinin sorgulanamaması, yemin ettirilememesi gibi sebeplerle yasaklanmış olmakla birlikte bu yasak mutlak olmayıp çeşitli istisnaları mevcuttur. PRADEL: 2000, s. 160.

⁷⁸ “Yaşanan bu ve benzeri pek çok olayda suç mağdurlarının suçun işlendiğı sırada gördükleri faili yanlış teşhis ettiği anlaşılmıştır.”, GÜNGÖR: 2015, s. 311.

⁷⁹ “Soyut ikrara dayalı olarak mahkûmiyet hükmü kurulamaz. Sanığın baskıya dayalı olduğunu belirterek kabul etmediğı kolluk ifadesi dışında, isnat olunan suçun işlediğine ilişkin kuşku sınırını aşacak kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı gözetilmeden sanığın beraatı yerine yazılı şekilde mahkûmiyet hükmü kurulması, bozmayı gerektirir.” Yargıtay 10. CD. E. 2005/1716, K. 2006/19. T. 23.01.2006.

⁸⁰ “Ceza muhakemesi hukuku bakımından beyana dayalı olarak ispatın tam sağlanabilmesi için belli koşulların varlığı gerekmektedir; bunlardan ilki aynı olaya ilişkin aynı doğrultuda en az iki kişinin beyanda bulunması, bu kişilerin olayı bizzat gözlemlemiş olması, beyanın kesinlik içeren cümleler kurularak ifade edilmesi (hatırladığım kadarıyla, sanki, gibi türünden belirsiz kavramlar kullanılmamış olması) ve beyanların muhakeme sürecinin her aşamasında aynı olmasıdır”., GARRAUD, F.: “Kıta Avrupası Delil Sistemi Tarihi”, Çev. Devrim Aydın, *Ceza Hukuku Dergisi*, 2016 (32), s. 202.

⁸¹ AYDIN: 2014, s. 78.

beyanda bulunması beklenemez ve kabul edilemez. Bu nedenle mağdurun, öç alma duygusuyla hareket edebileceği, sanığa daha çok zarar vermek amacıyla isnadı ağırlaştırmaya çalışabileceği veya gerçekte işlenmiş bir suç olmamakla birlikte nefret, intikam, menfaat temini gibi sebeplerle gerçeğe aykırı beyanda bulunabileceği göz önünde bulundurularak beyanı değerlendirilmelidir.⁸²

Yargıtay ve doktrin tarafından mağdurun beyanının delil değeri tespit edilirken, mağdurun ruh sağlığı, yaşı, kişiliği, beyanların çelişkili olup olmadığı⁸³, mağdur ve fail arasındaki ilişki, mağdurun güvenilirliği ve ahlaki durumu, sanığın savunmaları ile çelişip çelişmediğinin tespit edilmesi ve buna göre hüküm verilmesi gerektiği kabul edilmektedir.⁸⁴ Özellikle de tek delilin mağdurun beyanı olduğu suçlara ilişkin yargılamalarda olduğu gibi mahkeme hangi sebeplerle mağdurun beyanının güvenilir olduğunu ve sanığın beyanından üstün tuttuğunu somut ve inandırıcı gerekçelerle denetilmeye olanak verecek şekilde ortaya koymalıdır.⁸⁵ Öte yandan Yargıtay'ın münhasıran ispat bakımından sorun teşkil eden cinsel suçlarla ilgili olarak geliştirmiş olduğu “*her ne kadar delil olmasa da şikâyetçi kadının beyanı esas alınarak sanığın cezalandırılmasına*”, daha yaygın kullanımıyla “*kadının beyanı esastır*” şeklindeki gerekçesi de mağdurun beyanına atfedilmiş olan değer itibarıyla doktrin⁸⁶ ve uygulamada tartışılmaktadır.⁸⁷

⁸² KOCAOĞLU, Serhat Sinan: Yargıtay Kararları Işığında Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 530; GÖKCEN, Ahmet, vd.: Ceza Muhakemesi Hukuku I, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, s. 356.

⁸³ Soruşturma ve kovuşturma evrelerinde farklı beyanlarda bulunan mağdurun ya da tanığın beyanı hükme esas alınmamalıdır. Zira hangi aşamada tanığın, mağdurun veya sanığın doğruyu söylediğini tespit etmek çoğu zaman mümkün değildir. Çelişkili bir ifade de eğer çelişki bir mantık çerçevesinde ve şüpheden uzak bir şekilde giderilememişse, izlenmesi gereken metodoloji sanığa ceza verecek bir formül yaratmak değil, tam olarak giderilemeyen şüphe sebebiyle sanığa beraat vermektir. KOCAOĞLU, s. 508.

⁸⁴ Yargıtay CGK, E. 1991/5-75, K. 1991/103, T.01.04.1999; Yargıtay CGK., T. 19.11.2013, E. 2013/14-326, K. 2013/46; Yargıtay CGK., T. 19.10.2010, E. 2010/5-147, K. 2010/200; Yargıtay 5. CD, T. 01.04.2008, E. 2008/336, K. 2008/3004.

⁸⁵ Yargıtay 6. CD, T.25.10.2016, E. 2013/31834, K. 2016/6322.

⁸⁶ “*Kadın veya çocuk mağdurun yalan söylemeyeceği gibi sabit bir fikre sahip ya da aşırı/militan feminist dünya görüşüne sahip veya vazifesinin, bulguları bilimsel tespit edip tarafsız bir şekilde yorumlamak değil de mağdur ya da fail tarafında olmak olduğunu düşünen bir hekim ya da bilirkişi heyeti maddi gerçeğin bulunması amacını kendi dünya görüşleri doğrultusunda sekteye uğrattıyor demektir.*”, KOCAOĞLU: s. 520.

Cinsel suçların mağduru konumunda görmeye alışkın olduğumuz kişiler, genellikle kadınlar ve çocuklardır. Bu kişilere yönelik her türlü cinsel amaçlı davranış daha ziyade yakınlarında bulunan insanlar tarafından ve gözden uzak, izbe, kapalı alanlarda gerçekleştirilmektedir.⁸⁸ Bunun gibi olgularda bu suçların ispatı bakımından ciddi sıkıntılar yaratabilmektedir.

Özellikle mağdurun çocuk olması halinde, suç teşkil eden fiilin meydana gelip gelmediğinin veya ne şekilde meydana geldiğinin tespitinde yargılama makamları ciddi sorunlar yaşayabilmektedir.⁸⁹ Küçük yaşta olmaları, çocukları etki altında bırakabilmekte ve gerçekte olandan daha farklı beyanda bulunmalarına da sebep olabilmektedir.⁹⁰

Örneğin; eşlerin boşanma sürecini takiben ortaya atılan çocuğa karşı cinsel istismar ve taciz iddialarına ilişkin yürütülen bir çalışmada; bu nitelikteki istismar iddialarının %12'sinin gerçeği yansıtmadığını, boşanan eşlerin (özellikle kadınların) ayrıldıkları eşlerinden intikam alma aracı olarak bu gibi iddialara başvurdukları tespit edilmiştir.⁹¹ Ancak mağduru gerçekte olandan farklı beyanda bulunmaya veya gerçeği olduğundan farklı şekilde yansıtmaya yönelten çok çeşitli sebeplerin bulunabileceği ihtimali her suç mağdurunun beyanına önyargılı olarak yaklaşılması gerektiği sonucuna da götürmemelidir. Burada kırılma noktasını; mağdurun beyanının şüpheli veya sanığın beyanından üstün tutulmasını gerektirecek, mağdurun beyanına itibar edilmesini sağlayacak olan kriterlerin objektif bir değerlendirme yapılmasını sağlayacak şekilde seçilmiş olması oluşturacaktır.

⁸⁷ KIRBAŞ Canikoğlu, Seher: “Kadının Beyanı Esastır”: Çok Bilinmeyenli Bir Denklem”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2015 (4), s. 232.

⁸⁸ KORKUSUZ, Gülşah: “Cinsel Saldırı Suçu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2013 (1), s. 818.

⁸⁹ Yargıtay CGK, T.15.09.2015, E. 2014/824, K. 2015/276; Yargıtay 5. CD, T. 1.4.2008, E. 2008/336, K. 2008/3004

⁹⁰ KARABULUT vd.: 2015, s. 412.; Çocukların kendilerine yönelik istismar niteliğindeki davranışları tasvirine her koşulda itibar edilmesi gerektiği ve çocuğun cinsel ve entelektüel deneyim sahibi olmamalarından ötürü böyle bir hikaye uydurmaya ehil olmadığı yönündeki kanaat için bkz. ÖZBEK, Veli vd.: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, 11.Bası, Ankara, 2017, s. 355.

⁹¹ TROCME, Nico / BALA, Nicholas: “False Allegations of Abuse and Neglect When Parents Separate”, *Child Abuse and Neglect*, 2005(29), s.1333-1345, www.researchgate.net (18.03.2017).

Kanada Yüksek Mahkemesi'nin 1990 yılında vermiş olduğu bir kararında da; delil değerlendirmesini zorunluluk ve güvenilirlik ekseninde yapmış ve ispat hukukumuzda yabancı bir delil türü olan “oui dire (dolaylı tanıklık)” a dayanarak sanık hakkında mahkûmiyet hükmü kurmuştur. Karara konu olayda; 3,5 yaşında bir çocuğun aile doktoru tarafından istismarını, kendisine yönelik davranışların cinsel içerikte olduğu bilincinde olmadan, annesine anlatmıştır. Çocuğun anlatımı doğrultusunda annenin olaya ilişkin tanıklığı, common law sisteminin benimsendiği ülkelerdeki adıyla “oui dire” (dolaylı tanıklık), hemen hemen tek delil olmakla birlikte, çocuğun tanıklığına ilişkin gerçeğe uygunluk ve inandırıcılık iki temel gereklilik olarak bir araya gelmiş olduğundan hâkimin vicdanen olaya kanaat getirmesini sağlamış ve kabul görmüştür.⁹²

Hukumumuzda da tanıklık doğrudan tanıklık ve dolaylı tanıklık olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğrudan tanıklık, ceza uyuşmazlığının konusunu oluşturan olaylarla ilgili beş duyu organı aracılığı ile doğrudan doğruya bilgi sahibi olan tanığın tanıklığıdır. Dolaylı tanıklık (ikinci derece tanıklık – tanığa tanıklık) ise, ceza uyuşmazlığının konusu oluşturan olaylarla ilgili olarak mağdur/suçtan zarar görenden veya doğrudan tanıklardan edindiği bilgilerle bilgi sahibi olan tanığın tanıklığıdır. Mevzuatta hükme esas alınması bakımından doğrudan tanık ile dolaylı tanığın beyanları arasında bir üstünlük ayrımı yapılmamış olmakla birlikte, olayları canlandırmak bakımından doğrudan tanığın beyanlarının dolaylı tanığın beyanlarına göre daha güçlü olduğu ve doğrudan tanığın beyanları ile dolaylı tanığın beyanlarının çelişmesi veyahut dolaylı tanığın beyanı ile diğer delillerin çelişmesi halinde doğrudan tanığın beyanına ve diğer delillere üstünlük tanınması gerektiği kabul edilmektedir⁹³.

⁹²Kararın tamamı için bkz. <https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/642/1/document.do> (29.11.2017); Benzer şekilde muhakeme hukukumuzda olayın özelliğine göre, dolaylı yoldan bilgi veren beyanlara da itibar edilebileceği; özellikle cinsel suç mağduru kişinin olayı anlattığı kişi dışında bir tanığın bulunmadığı haller veya ölümünden hemen önce mağdurun olayı herhangi bir kişiye aktardığı hallerde tanık beyanına duyulan ihtiyaç ve beyanın olayı açıklayacağına bakılarak dolaylı tanıklığın delil olarak kabul edilebileceği ileri sürülmüştür. YENİSEY: 2007, s. 22.

⁹³ KUNTER, Nurullah/YENİSEY Feridun/NUHOĞLU Ayşe: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2010, s. 1351; BİRTEK, s. 130-131; ÖZEN, Mustafa: Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, 2017, s. 313.

D. “Şüpheden Sanık Yararlanır” İlkesi ve Mağdur Beyanı

Ulusal ve uluslararası mevzuatta açıkça düzenlenmemekle⁹⁴ birlikte, ulusal ve uluslararası yargı organlarınca da hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde uygulanan ve masumiyet (suçsuzluk) karinesinin zorunlu bir uzantısı olan “*şüpheden sanık yararlanır ilkesi*”, ceza muhakemesi hukukunun evrensel nitelikteki önemli ilkelerinden biridir.⁹⁵

Ceza muhakemesinin bu ilkesine göre, bir suç işlediği iddiasıyla yargılanan sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilebilmesi için, sanığın iddia edilen suçu işlediğinin yüzde yüz kesin olması ve bu kesinliğin somut delillerle ispatlanmış olması gerekir⁹⁶. Aksi takdirde sanığın, iddia edilen suçu işleyip işlemediği yönünden duyulan yüzde birlik şüphe halinde dahi sanığın beraat etmesi gerekir.⁹⁷ Çünkü asıl olan, insan fitratına uygun bir biçimde ve şüpheden sanık yararlanır ilkesinin zorunlu gereği olarak, masum bir kimsenin cezalandırılmasındansa, suç işlediği şüpheli olan bir kişinin serbest bırakılmasının üstün tutulmasıdır.

Nitekim ceza muhakemesinde jüri sisteminin uygulandığı Amerika Birleşik Devletleri’nde, jürinin tek görevi, yapılan yargılama sonunda sanığın suç işleyip işlemediğine karar vermektir. Yapılan bir yargılamada sanığın mahkûmiyetine karar verilebilmesi için jürinin tamamının oybirliğiyle sanığın iddia edilen suçu işlediğine kanaat getirmesi zorunludur. Aksi halde, jüri üyelerinden bir kişinin bile sanığın iddia

⁹⁴ Anayasa’nın 38/4. maddesinde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6/2. maddesinde ve Mecelle’nin 10. maddesinde düzenlenmiş olan “suçsuzluk karinesi”; suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar suç ile itham edilen herkesin suçsuz sayılmasını ve bu ilkeye göre kişiye muamelede bulunulmasını ifade eder.

⁹⁵ FEYZİOĞLU, Metin: “Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1999, 48(1-4), s. 139; TOROSLU / FEYZİOĞLU: 2016, s. 177; CENTEL / ZAFER/ 2012, s. 730; ÜNVER / HAKERİ: 2014, s. 60.

⁹⁶ “İspat edilecek konuya ilişkin yargılama makamını inandırmak yetmez, hâkimde tam bir kanaat hâsıl olmalıdır.”, GÖKCEN, vd: s. 322.

⁹⁷ YENİSEY / NUHOĞLU: 2014, s. 185; “Yüksek de olsa bir olasılığa dayanılarak sanığı cezalandırmak, ceza yargılamasının en önemli amacı olan gerçeğe ulaşmadan, varsayım dayalı olarak hüküm vermek anlamına gelir. O halde ceza yargılamasında mahkûmiyet, büyük veya küçük bir olasılığa değil, her türlü kuşkudan uzak bir kesinliğe dayanmalıdır. Adli hataların önüne geçilmesinin tek yolu budur.”, Yargıtay CGK, T. 12.4.2011, E. 2011/1-51, K. 2011/42.

edilen suçu işlediğine ikna olmaması halinde, “şüpheden sanık yararlanır ilkesi” gereği sanığın beraatına karar verilmektedir⁹⁸.

Doktrinde çoğunluk tarafından benimsenen görüş; “şüpheden sanık yararlanır ilkesinin” delillerin takdiri bakımından olduğuna ilişkindir.⁹⁹ Mahkemenin, sanığın iddia edilen suç fiillerini işlediğine kanaat getirebilmesi için; duruşmaya getirilen ve tartışılan bütün delillerle sanığın yüklenen suçu işlediğinin hiçbir tereddüde ve kuşkuyla yer bırakmayacak derecede açıkça ispat edilmiş olması gerekir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun da kararlarında belirttiği gibi: *“Ceza muhakemesinde, sanığın yüklenen suçu işlediği basit veya güçlü ihtimallere, çelişkili tanık veya mağdur beyanlarına ya da soyut iddia ve varsayımlara dayandırılmaz. Aksi halde yüksek de olsa bir ihtimale veya şüpheye dayanılarak sanığı mahkûm etmek, ceza muhakemesinin en önemli amacı olan maddi gerçeğe ulaşmadan hüküm vermek olacağı gibi, aynı zamanda şüpheden sanık yararlanır ilkesine de aykırılık oluşturacaktır”*.¹⁰⁰

Vicdani ispat sistemine¹⁰¹ göre; hâkim maddi vakıanın sübut bulup bulmadığına ilişkin zihnindeki şüphesini soruşturma makamlarınca önüne getirilen veya re’sen yapmış olduğu araştırmalar sonucu elde ettiği deliller vasıtasıyla yenmeye ve bir kanaate varmaya çalışır. Hâkimi bu kanaate götüren ve kurduğu hükmün gerekçesini oluşturan maddi vakıyla ilişkilendirilmiş delillerin ispata elverişli ve şüpheye yer bırakmayacak nitelikte olması gerekmektedir. Aksi takdirde suçluluk bakımından hâkimin vicdani kanısında en ufak bir şüphe kalırsa “şüpheden sanık yararlanır”¹⁰² ilkesinin işletilmesi gerekecektir.¹⁰³ Uygulamada

⁹⁸ ÜNVER / HAKERİ: 2014, s. 62-63.

⁹⁹ Söz konusu ilkenin cezayı ağırlaştırıcı nedenler bakımından de geçerli olduğuna ilişkin kanaate sahip olan müelliflerde mevcuttur. TOROSLU / FEYZİOĞLU: 2016, s. 177; YENİSEY / NUHOĞLU: 2014, s. 186.

¹⁰⁰ Yargıtay CGK, T. 9.11.2010, E. 2010/8-134, K. 2010/217; Yargıtay CGK, T. 9.11.2010, E. 2010/8-134, K. 2010/217; Yargıtay CGK, T. 19.4.1993, E. 1993/6-79, K. 1993/108; Yargıtay 14. CD, T. 30.06 2014, E. 2012/11463, K. 2104/8940, www.kazanci.com (24.03.2017)

¹⁰¹ YILDIZ: 2002, s. 8.

¹⁰² “Bu ilkenin özü, ceza davasında sanığın mahkûmiyetine karar verilebilmesi bakımından göz önünde bulundurulması gereken herhangi bir soruna ilişkin şüphenin, mutlaka sanık yararına değerlendirilmesidir.”, Yargıtay CGK, T. 25.11.2014, E. 2013/9-610, K. 2014/512.

¹⁰³ ÜNVER / HAKERİ: 2014, s. 54.

hâkimlerin, verdiği hükümlerine esas teşkil eden vicdani kanaatlerinde “kesinlik” yerine “ihtimal”le yetinmeleri yanlış hükümleri doğuran en büyük etken olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁰⁴

Kendisine bir suç isnadında bulunulmuş olan şüphelinin, iddianın ispatının mutlak surette sağlanmasına kadar masum kabul edileceğine ilişkin masumiyet karinesi ve şüphenin sanığın lehine değerlendirilmesi ilkesinin doğrudan sonucu olarak, isnadının aksine ilişkin herhangi bir ispat yükü de bulunmamaktadır. Zira suçluluğu ispat oluncaya kadar kişinin masum olduğu kabulünün aksinin ispatı ya da diğer bir deyişle ispat yükü, muhakeme hukukunda davayı yapılandırma ilkesi gereği mahkemenindir.¹⁰⁵

Hâkim, hukuka uygun olarak elde edilmiş, maddi vakıanın akılcı ve mantıkî olarak şüpheye yer bırakmayacak şekilde ispatını sağlayacak delilleri serbestçe değerlendirerek vicdani kanaatini oluşturacaktır.¹⁰⁶ Muhakeme sürecinde hâkimi maddi vakıanın sübut bulup bulmadığına ilişkin vicdani kanaate götüren tek delilin mağdurun soyut beyanından ibaret olması halinde, mağdurun beyanının güvenilirliği somut başkaca delillerle desteklenmelidir. Aksi durumlarda sübutun gerçekleşmediği ve maddi gerçeğin kuşkuyla kaldığı nazara alınarak şüpheden sanık yararlanır ilkesi işletilmelidir.

Toplumdaki herkesin bir gün suç şüphesi altında kalabilecek olması dolayısıyla masumiyet karinesinin yalnızca sanık lehine değil toplumun genel menfaati lehine olduğu göz önünde bulundurulur hâkimin, hükmüne esas aldığı sebeplerin her türlü şüphe unsurundan arındırılmış olması gerekmektedir.¹⁰⁷ Özellikle de son zamanlarda yüz kızartıcı iftira atmanın bir aracı olarak kullanılmaya başlanmış olan cinsel suçlarda bu

¹⁰⁴ ŞAHİNKAYA, Yalçın: Suçsuzluk Karinesi, Seçkin yayınları, Ankara, 2008, s. 218.

¹⁰⁵ CENTEL / ZAFER: 2012, s. 673; İspat yüküne ilişkin farklı kanaatte olanlar hakkında bkz. BİRTEK: 2016, s. 423-425.

¹⁰⁶ “...Ceza Yargılamasının amacı hiç bir duraksamaya yer vermeden maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Bu araştırmada, yani gerçeğe ulaşmada mantık yolunun izlenmesi gerekir. Gerçek; akla uygun ve realist, olayın bütünü veya bir parçasını temsil eden kanıtlardan veya kanıtların bütün olarak değerlendirilmesinden ortaya çıkarılmalıdır. Yoksa birtakım varsayımlara dayanılarak sonuca ulaşılması, Ceza Yargılamasının amacına kesinlikle aykırıdır. Ceza Yargılamasında kuşğunun bulunduğu yerde, mahkûmiyet kararından söz edilemez...” Yargıtay CGK, T. 15.04.1993, E. 1993/6-79, K. 1993/108, www.kazanci.com (24.03.2017)

¹⁰⁷ KINDHAUSER: 2014, s. 538.

konuda çok daha hassas davranılmalıdır.¹⁰⁸ Cinsel suçlarda, mağdurun veya şikâyetçinin beyanlarının doğruluk değeri ve ispat bakımından güvenilirliğini tespit etmek amaçlı Yargıtay'ın geliştirmiş olduğu çeşitli kriterler bulunmaktadır¹⁰⁹.

¹⁰⁸ ÜNVER / YENER: "Ceza Muhakemesinde İspat ve Uygulamamız", *Ceza Hukuku Dergisi*, 2006(2), s. 12; BİRTEK: 2016, s. 173.

¹⁰⁹ "Amacı somut olayda maddi gerçeğe ulaşarak adaleti sağlamak, suç işlediği sabit olan faili cezalandırmak, kamu düzeninin bozulmasını önlemek ve bozulan kamu düzenini yeniden tesis etmek olan ceza yargılamasının en önemli ve evrensel ilkelerinden birisi de öğreti ve uygulamada; "suçsuzluk" ya da "masumiyet karinesi" olarak adlandırılan kuralın bir uzantısı olan ve Latince; "in dubio pro reo" olarak ifade edilen "şüpheden sanık yararlanır" ilkesidir. Bu ilkenin özü, ceza davasında sanığın mahkûmiyetine karar verilebilmesi bakımından göz önünde bulundurulması gereken herhangi bir soruna ilişkin şüphenin, mutlaka sanık yararına değerlendirilmesidir. Oldukça geniş bir uygulama alanı bulunan bu kural dava konusu suçun işlenip işlenmediği, işlenmişse sanık tarafından işlenip işlenmediği veya gerçekleştirilme biçimi konusunda bir şüphe belirmesi halinde de geçerlidir. Sanığın bir suçtan cezalandırılmasına karar verilebilmesinin temel şartı, suçun hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak kesinlikle ispat edilebilmesidir. Gerçekleşme şekli şüpheli veya tam olarak aydınlatılmamış olaylar ve iddialar sanığın aleyhine yorumlanarak mahkûmiyet hükmü kurulamaz. Ceza mahkûmiyeti; herhangi bir ihtimale değil, kesin ve açık bir ispata dayanmalıdır. Bu ispat, toplanan delillerin bir kısmına dayanılıp diğer kısmı gözardı edilerek ulaşılan kanaate değil, kesin ve açık bir ispata dayanmalı ve hiçbir şüphe veya başka türlü oluşturma imkân vermeyecek açıklıkta olmalıdır. Yüksek de olsa bir ihtimale dayanılarak sanığı cezalandırmak, ceza muhakemesinin en önemli amacı olan gerçeğe ulaşmadan hüküm vermek anlamına gelecektir. Somut olay bu açıklamalar ışığında değerlendirildiğinde; Mağdur ve ailesi ile sanık arasında iftira atılmasını gerektirecek nitelikte bir husumetin bulunmaması ve mağdurun ailesine hemen anlatması üzerine olayın yetkili mercilere intikal ettirilmiş olması hususları göz önüne alındığında sanığın yüklenen eylemi gerçekleştirdiği yönünde şüphe doğmakta ise de, mağdurun ve annesinin aşamalarda beyanları arasında çelişkiler olması, sanığın eylemi gerçekleştirdiğine dair mağdurun çelişkili anlatımları dışında bir delilin bulunmaması, sanığın istikrarlı ve birbirleriyle uyumlu olacak şekilde atılı suçu işlemediğini savunması, sanığın mağdurun olay günü akşam saatlerinde evinin kapısını çalarak kendisini evine götürmesini istediği şeklindeki savunmasının mağdur tarafından duruşmada doğrulanması karşısında, sanığın atılı suçu işlediği şüphe boyutunda kaldığından, "şüpheden sanık yararlanır" ilkesi gereğince, yerel mahkemeye sanığın üzerine atılı suçtan beraatine karar verilmesinde ve bu hükmün Özel Dairece onanmasında bir isabetsizlik bulunmamaktadır. Bu itibarla, sanığın üzerine atılı suçtan mahkûmiyetine karar verilmesi gerektiğine ilişkin itirazın reddine karar verilmelidir". Yargıtay CGK T. 22.04.2014, E. 2012/1417, K. 2014/207 (www.kazanci.com (06.11.2017); Aynı doğrultuda bkz. Yargıtay CGK T. 01.04.2014, E. 2014/46, K. 2014/167 (www.kazanci.com (06.11.2017)).

Ceza Genel Kurulu'nun 1991 yılında geliştirmiş olduğu bir içtihadında; “mağdurun anlatımının samimi ve tutarlı olup olmadığı ve mağdurenin anlatımlarının somut delillerle uyumlu olup olmadığı kriterleri, geliştirilen diğer kriterlere göre daha objektif, akıl ve mantık kuralları çerçevesinde bir değerlendirme yapılabilmesine imkân sağlayacak niteliktedir. Bir iddianın samimiyeti ve doğruluğu, suçun işlendiği yer, zaman, işleniş biçimi, tarafların kişilikleri, iddianın aşamalardaki değişmezliği nazara alınarak değerlendirilmelidir. Mağdurenin iddiası, aşamalarda değiştiği gibi kendi içinde de çelişkilidir. Bu çelişkiler, gereksiz ayrıntılara yönelik olmayıp suça ve suçun işlendiği tarihe ilişkindir. İddia, olay tarihini belirleyen doktor raporu ile doğrulanmamış aksine, belirtilen tarihlerde suçun işlenmediği saptanmıştır. Sanığın; yüklenen suçu işlediğine dair savunmasının aksini gösterir, cezalandırılmasına yeterli, her türlü kuşkudan uzak kesin ve inandırıcı kanıt bulunamamıştır. Bu itibarla direnme hükmünün bozulmasına karar verilmelidir.”¹¹⁰

Sanığı ispat bakımından yükümlülük altında bırakan ve masumiyet karinesine aykırı olduğu tartışmasız olan diğer kriterler ise: “*Mağdurun iftira atmasına sebep bir durum bulunup bulunmadığı*”¹¹¹, “*kendi onur ve namusunu ilgilendiren bir konuda mağdurenin iftira atmayacağı*” şeklinde geliştirilmiştir.¹¹² Bu kriterlerin yanı sıra Yargıtay’ın mağdurun veya şikâyetçinin aleyhine olarak: “*mağdur ile sanık arasında husumet bulunup bulunmadığı*”, “*mağdurun şikâyetini olaydan ne kadar sonra*

¹¹⁰ Yargıtay CGK, T. 01.04.1991, E. 1991/75, K. 1991/103; Yargıtay 14. CD, T. 30.06.2014, E. 2012/11463, K. 2104/8940; Yargıtay 14. CD, T. 25.11.2015, E. 2015/6962, K. 2015/10989; Yargıtay 2. CD, T. 11.06.2013, E. 2011/28011, K. 2013/15436; Yargıtay CGK, T. 19.11.2013, E. 2013/14-326, K. 2013/461, www.kazanci.com (24.03.2017)

¹¹¹ ŞEN, Ersan: Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006, s. 376.

¹¹²“...kendisini suçtan kurtarmaya yönelik olarak inkarda bulunabileceği düşünülen sanık savunması yerine, saptanabilen başka bir amacı bulunmadığı gibi, henüz genç ve bekar bir genç kız olması nedeniyle kendi iffetine zarar verecek şekilde yalan da söyleyemeyeceği değerlendirilen mağdurenin, baştan itibaren kendi içinde tutarlı,... ifadeleriyle de uyum gösteren iddialarına itibar etmek gerekmiştir.” Yargıtay CGK, T. 26.05.2009, E. 2008/5-187, K. 2009/128, www.kazanci.com (26.03.2017)

yaptığı” ve “mağdurenin içinde bulunduğu durumu mazur göstermek için şikâyetçi olup olmadığı” gibi değerlendirme kriterleri de mevcuttur.¹¹³

Bütün bu değerlendirme kriterlerinin (itibar karinesi) çeşitliliğinden de anlaşılabilirce üzere, salt belli karinelere dayanılarak şüpheden uzak bir hüküm kurulması olanaklı değildir. Değerlendirme konusu yapılan kimi zaman mağdurun kimi zaman sanığın aleyhine netice yaratabilen adı geçen karinelerin değişkenliği ve subjektifliği nazara alındığında bu karinelerin aksi her zaman kabul edilebilirdir.¹¹⁴ Dahası karinelerin, akıl yürütmenin ve tecrübe kurallarının, ispat vasıtası olmaktan ziyade mevcut delillerin ispatlamış olduğu maddi vakıalar arasındaki boşlukları doldurmada kullanılması gerekmektedir.¹¹⁵

Alman Ceza Muhakemesi Hukuku’nda da delilleri serbestçe değerlendirme esası doğrultusunda hareket eden hâkim, tanık beyanının inandırıcılığına ilişkin yapılacak olan değerlendirmelerde olduğu gibi, istisnai hallerde psikoloji ya da psikiyatri hususunda ihtisas yapmış bilirkişilerin devreye sokulmasına ihtiyaç duyabilmektedirler. Bilhassa yargılama konusuna ilişkin başvurulabilecek tek delil tanığın beyanıysa, mağdur tanığın intikam veya utanma duygusu içerisinde olması sebebiyle ifadesinin bu saiklerden arındırılmamış olması ihtimali gündemdeyse ve cinsel suç mağduru olanın karşı koyma iradesine ilişkin zamansal şüphe vaki ise davaya bakan hâkimin mağdur ya da tanık konumunda olan bu kişilerin beyanlarının inandırıcılık yönünden değerlendirilmesi için bilirkişiye başvurmaktadır.¹¹⁶

Sonuç olarak bir olgunun ispatlanamaması, onun tersinin kabul edilmesi için yeterli bir neden olarak kabul edilmediği gibi, aksinin mümkün olduğuna ilişkin bir ihtimalin mevcut olması halinden de o hususun sübut bulmadığını söylememiz gerekecektir.¹¹⁷

¹¹³ BİRTEK: 2016, s. 564.

¹¹⁴ BİRTEK: 2016, s. 566.

¹¹⁵ GEDİK, Doğan: “İspatta Akıl Yürütme, Tecrübe Kuralları ve Karinelerin İşlevi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 2017, S. 133, s. 57.

¹¹⁶ JAHN: 2014, s. 598.

¹¹⁷ YENİSEY / NUHOĞLU: 2014, s. 185.

SONUÇ

İnsan kişiliğinden bağımsız olarak düşünülemez olan itibar, saygınlık, dürüstlük, güvenilirlik, itimat edilebilirlik gibi değerlerin korunması adına geliştirilmiş çeşitli hukuki müesseseler olmakla birlikte, ceza hukuku bağlamında oluşturulmuş en önemli müessese şüphesiz ki “masumiyet karinesidir”.

En basit tanımlamayla; hakkında ileri sürülen ve suç oluşturan bir iddianın altındaki kişinin, suçluluğu somut ve inandırıcı delillerle ispatlanmadığı müddetçe masum kabul edilmesi gerektiği anlamını taşıyan bu karine “şüpheden sanığın yararlanması”, “delillerin serbestçe değerlendirilmesi ve serbestliği” gibi ispat hukukuna ilişkin önemli ilkeleri de bünyesinde barındırmaktadır. Muhakeme aşamasına önüne bir suç isnadı altında getirilen kişinin suçluluğuna ilişkin şüphe ile başlayan hâkimin, iddia makamı tarafından toplanan veya kendisinin de re’ sen araştırabileceği delillerle bu şüpheyi yenmesi ve vicdani bir kanaate varması gerekmektedir. Hâkim, vicdani kanaatini oluşturmakta kullanacağı delillerin takdirinde serbesttir. Ancak bu serbestlik münhasıran değerlendirme ile ilgilidir, hâkimin maddi vakıya ilişkin önem arz eden bütün delillerin toplandığından emin olarak hüküm kurması bir zorunluluktur.

Muhakeme hukukumuzda deliller maddi vakıanın aydınlatılmasına, ispatına götüren temel yol göstericiler olmaları itibarıyla önemlidirler. Çoğunlukla mağdur, şikâyetçi veya suçtan zarar gören kişilerin iddialarıyla başlayan suç şüphesi, deliller vasıtasıyla yenilerek yerini vicdani bir kanaate bırakmaktadır. Bu kişilerin beyanlarına delil olarak ayrıca itibar edilmesi de muhakeme sürecinde olayın aydınlatılması bakımından gerekli olabilmektedir.

Mağdurun beyanına ihtiyaç duyulması halinde soruşturma veya kovuşturma aşamalarında başvurulabilmektedir. Bu beyanlar kimi zaman maddi gerçek bakımından yanıltıcı da olabilmektedir, bu sebeple hükme esas alındıkları takdirde başka delillerle desteklenmeleri aranmaktadır. Ancak suçun niteliği gereği olaya ilişkin tek delilin mağdurun salt beyanı olması halinde, iş ispat bakımından içinden çıkılamayacak bir hale dönüşmektedir. Bu beyana itibar edilmesi halinde; bir tarafta gerçekten bir suça maruz kalmış olma ihtimali olan mağdurun mağduriyetini, diğer tarafta ise haksız olarak bir suç isnadı altında bırakılmış olabilen şüpheli/sanığın mağduriyetini ortaya çıkarabilecektir. Böyle durumlarda

Yargıtay'ın ispatı kolaylaştırmak adına geliştirmeye çalıştığı “mağdurun beyanının esas alınması” gibi tamamen subjektif nitelikteki kriterleri bulunmakla birlikte, bu kaidelerin masumiyet karinesi ile açıkça çelişir olduğu ve gerek ceza muhakemesi hukuku gerekse evrensel hukuk kaideleri bakımından hukuka aykırı olduğu açıktır. Ancak belli suç tiplerinin ispatında mağdur beyanının delil olarak değerlendirilmesine yararlı olabilecek ve daha objektif nitelik taşıyan “mağdurun beyanlarının birbiriyle çelişir ve istikrarlı olmaması” gibi karineler geliştirilebilir. Bu karinelerin de aksinin ispatının mümkün olduğu ve aksi mümkün olanın şüpheli kaldığı gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, bu karinelerin ispat hukuku bakımından delillerle oluşan kabule ilişkin boşlukları doldurmaktan öte bir fayda sağlamasının beklenmesi yararsızdır.

Ceza muhakemesinde mağdurun beyanı ile sanığın/şüphelinin beyanları arasında hukuki bir üstünlük tanınmamıştır. Bu nedenle, mağdurun beyanı ile sanığın beyanının çeliştiği durumlarda soyut varsayımlarla mağdurun beyanına üstünlük tanınmaz. Bir beyanın üstün tutulabilmesi için, kendi içinde tutarlı olması, tutarlılığın yargılama boyunca korunması ve başkaca somut delillerle desteklenmesi gerekir.

KAYNAKÇA

- AKDEMİR, Süleyman: Ceza Hukukunda Mağdurun Korunması, 1. Baskı, Akevler Akdeniz Bilimsel Araştırma Merkezi Yayınları, İzmir 1988.
- ARTUK, Mehmet Emin / GÖKCEN, Ahmet / YENİDÜNYA, A. Caner: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.
- AYDIN, Devrim: Ceza Muhakemesinde Deliller, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.
- BAYRAKTAR, Bülent: “Muhakemelerde Delillerin Önemi”, Sosyal Bilimler Dergisi, 2011(25).
- BİRTEK, Fatih: Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide: Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Beta Basım, İstanbul 2015.
- CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide: Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Baskı, Beta Basım, İstanbul 2012.
- FEYZİOĞLU, Metin: “Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1999/48 (1-4).
- FISHER, Barry A. J.: Techniques of Crime Scene Investigation, CRC Press, 2004, www.murdercube.com (07.03.2017).

- GARRAUD, F.: “Kıta Avrupası Delil Sistemi Tarihi”, Çev. Devrim Aydın, Ceza Hukuku Dergisi, 2016(32).
- GEDİK, Doğan: “İspatta Akıl Yürütme, Tecrübe Kuralları ve Karinelerin İşlevi”, Terazi Hukuk Dergisi, 2017, S. 133.
- GÖKCEN, Ahmet, vd.: Ceza Muhakemesi Hukuku I, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2017.
- GÜNGÖR, Devrim: “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2015(2).
- JAHN, Matthias: “Ceza Yargılaması Hukukunda Delil Değerlendirmesi ve İnandırıcılık Muhakemesinin Temelleri”, Çev. G. Ayhan Aygörmez Uğurlubay, Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 15, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.
- KARABULUT, Ferhat / KARAPAZARLIOĞLU, Ersin / TOSUN, Hamza: “Ceza Muhakemesinde Delil Kavramı ve Kovuşturma Sürecinde Hâkimlerin Delil Algısı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2015(120).
- KIRBAŞ CANİKOĞLU, Seher: “Kadının Beyanı Esastır”: Çok Bilinmeyenli Bir Denklem”, Ankara Barosu Dergisi, 2015(4).
- KINDHAUSER, Urs: “Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat Ölçüsü”, Çev. Serkan Meraklı, Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 15, Seçkin Yayınları, Ankara, 2014.
- KOCA, Mahmut: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller”, Ceza Hukuku Dergisi, 2006(2).
- KOCAOĞLU, Serhat Sinan: Yargıtay Kararları Işığında Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.
- KORKUSUZ, Gülşah: “Cinsel Saldırı Suçu”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2013(1).
- KUNTER, Nurullah/YENİSEY Feridun/NUHOĞLU Ayşe: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2010.
- KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2002.
- KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe: Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2010.
- ÖZBEK, Veli Ö., vd. : Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler, 8. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- ÖZBEK, Veli vd.: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, 11.Bası, Ankara, 2017.
- ÖZEN, Mustafa: Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, 2017.
- ÖZTÜRK, Bahri vd.: Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2013.
- ÖZTÜRK, Bahri vd.: Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- PRADEL, Jean: Çağdaş Sistemlerde Karşılaştırmalı Ceza Usulü, Çev. Sulhi Dönmezer, Beta Basım, İstanbul, 2000.

- ROXIN, Claus: “İspat Hukukunun Esasları”, Çev. ÜNVER, Yener, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2005(8).
- ŞAHİN, Cumhur: Ceza Muhakemesi Hukuku –I-, 8. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2017.
- ŞAHİNKAYA, Yalçın: Suçsuzluk Karinesi, Seçkin yayınları, Ankara, 2008.
- ŞEN, Ersan: Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006.
- TOROSLU, Nevzat / FEYZİOĞLU, Metin: Ceza Muhakemesi Hukuku 15. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2016.
- TROCME, Nico / BALA, Nicholas: “False Allegations of Abuse and Neglect When Parents Separate”, Chil Abuse ang Neglect, 2005 (29), s.1333-1345, www.researchgate.net (18.03.2017).
- TURANLI, Asiye M.: Ceza Hukukunda Mağdur ve Mağdurun Korunması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2012.
- ÜNVER, Yener: “Ceza Muhakemesinde İspat ve Uygulamamız”, Ceza Hukuku Dergisi, 2006(2).
- ÜNVER, Yener / HAKERİ, Hakan: Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.
- WALTER, Tonio: “Ceza Muhakemesinde İspat Yükü”, Çev. Koray Doğan, Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 15, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.
- YAYLA, Mehmet: “Ceza Yargılamasında İspat İçin Yenilmesi Gereken Şüphe; Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Sistemlerinin İncelenmesi”, Ankara Barosu Dergisi, 2013(3).
- YENİSEY, Feridun: “Ceza Muhakemesi Hukukunda (Hukuka Uygun Bir Şekilde Elde Edilmiş) Delil”, Ceza Hukuku Dergisi, 2007(4).
- YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.
- YETİMOĞLU, Melike Ezgi: Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Gizli Tanıklık, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Galatasaray Üniversitesi SBE), 2014.
- YILDIZ, Ali Kemal: Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2002.
- YILMAZ, Ejder: Hukuk Sözlüğü, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2002.
- YÜCEL, Mustafa T.: Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, 4. Baskı, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2007.

